

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' וכל האמנים

פרשת וארא

פניני אמן ותפלה בפרשה

מאוצרות אמונים

יסורו, ואלו אלו שפיאור תשאננה. לפיכך הצרף לצעל אל ה' בתזקה, שפן בנמרא (ומא סט א) מבאר שאין מבקשים חצי בקשה, כי 'פלגא ברקיעא לא יבד'.

לפרושו אף מוכן מדוע פרשה התורה: "על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה", לאמר: הסבה שהצפרף לצעל היתה מפני שבקש רק על הצפרדעים המזיקות ולא על כלן.

ג. בעל 'שפתי חכמים' באר זאת על פי פסק השלחן ערוך (א"ח סב א) כי המתפלל צריך לומר את מלות התפלה בקול שישמע לאזניו. לפיכך הצרף משה לצעל כדי לגבר על צוחות הצפרדעים באפן שתשמע התפלה לאזניו.

הוסיף ובאר בספר 'נחלת צבי': פרשה התורה "על דבר הצפרדעים", כי סבת צעקתו של משה היתה כדי שקולו יגבר על קולות הצפרדעים.

ד. ה'חכם סופר' (תורת משה) פרש זאת על פי דברי הגמרא (סנה ד א) כי תפלת הצדיקים נקראת 'עתידה', כי כפי שהעתי' (קלשון) הופך את התבואה, כך תפלת הצדיקים הופכת את מדת הדין למדת הרחמים. מעתה, בשונה מיתר המכות, במפת צפרדע תפלתו של משה לא הפכה את הדין לרחמים גמורים, שהרי הבאישה הארץ מפגרי הצפרדעים, ולפיכך לא נאמרה בה לשון 'עתידה'.

פרעה בקש מישראל שיזכירוהו בתפלתם

"ויאמר פרעה אנכי אשלח אתכם וזבחתם לה'... העתירו בעדי" (ח כד)

את התבות 'העתירו בעדי' תרגם אונקלוס 'צלו אף עלי'. ויש ללמד מתוספת תבת 'אף', כי פרעה בקש מישראל שלא יתפללו עליו במידה, אלא רק יזכירוהו בתוך תפלתם. וכך גם מוכן מסדר הפסוק, שתחלה התיר להם ליבם ורק בסיום דבריו בקש שייתפללו בעדו.

לפי זה יש להבין, כיצד במפת צפרדע (לעיל פס ד) בקש פרעה שייעזרו בעדו במידה? ויש לבאר שבמפה זאת, מפת הערב, לאחר שהתברר כי פרעה לא עמד בהבטחתו לשחרר את ישראל, לא הרהיב עז בנפשו לבקש שוב שישיאו תפלה מיוחדת בעבורו.

ד'דומי תורה' (לר"מ רובינשטיין)

תפלת משה על שתי גליות

"ויצא משה מעם פרעה ויעתר אל ה'" (ח כה)

כאן, במפת ערב, וכן במפת ארבה (לעיל יח) נאמרה לשון 'ויעתר', המסמלת הפצרה ורובו תפלה (רשי" בראשית כה כא). דרש האומ"ד רבי ברוך מקומרנא בדרך רמז כי משה התפלל כאן על שתי תקיפות בגלות:

מפת ערב מסמלת תקופה שבה גויי הארץ איירו פנים לישראל וניסו להתערב בתוכם; על תקופה זו הרבה משה בתפלה שיעמדו ישראל בנסייון ולא יסו מדתם כלל; לעומת זאת מפת ארבה מסמלת תקופה שביקשו הגויים לעשות פלה בישראל, כארבה המכלה את התבואה, ואף על תקופה זו הרבה תפלה שייכלו ישראל לעמד בקשי הצרות.

שילשלת קאמראן עמי תעד

שבטורה זו קשה בעבורו - כיצד ישמענה, הלא שני קולות אינם נשמעים!?

בגין אריאל

ועשה בהם שפטים... והרג את בכוריהם'

"ויאמר ה' אל משה ראה נתתיך אלהים לפרעה" (ו א)

"שופט ורודה לך דותו במכות ויסורין" (רשי"י).

יסוד נפלא קבע הגר"י מברסקי בענין מכות מצרים:

מכות מצרים לא נתנו לפרעה כענש על סרובו לשלח את ישראל, אלא כענש על שהשתעבד בהם, שהרי כבר הבטח ארבה (בראשית טו ד): "וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי", ולפיכך התמנה משה כשופט ורודה שיזון את פרעה ואת המצרים על השעבוד. ואולם, שונה היא מפת בכורות, שעליה מפרש בתורה כי נתנה כענש למצרים על שלא שלחו את ישראל, כפתחו (לעיל ט כב): "ותמאן לשלחו הנה אנכי הרג את בנך בכרף".

לאור הדברים נבין את לשון הפסוק בהגדה של פסח: "על אמת פמה וקמה טובה כפולה ומכפלת למקום עלינו, שהוציאנו ממצרים, ועשה בהם שפטים... והרג את בכוריהם"; מפת בכורות הפרדה מיתר השפטים, כיון שלא נתנה למצרים כענש על שעבודם של ישראל, אלא על שנמנעו מלשלחם. אהל משה

גאולה בזכות אמן

"וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם ונאזכר את ברית" (ו ה)

ראשי התבות: "אשר מצרים מעבדים אתם ונאזכר את ברית" הם בגימטריה 'אמן'. מכאן רמז לדברי המדרש (ילק"ש הושע רמז תקטו): "לא נגאלו אבותינו ממצרים אלא בזכות אמנה".

פרפראות לחכמה עמי מג

מדוע הצרף משה לצעל על דבר הצפרדעים?

"ויצא משה אל ה' על דבר הצפרדעים אשר שם לפרעה" (ח ה)

מפני מה נאמר בצפרדעים: "ויצא משה אל ה'", בשונה מיתר המכות שנתנו: "ויצטרף אל ה'".

פמה תרוצים נתנו לקשיה זאת:

א. רבנו יצחק אברבנאל (לעיל פ"ד דה"ו ויאמר ה') תרץ: במפת צפרדע שאל משה רבנו את פרעה מדעתו: "למתי אעמיר לך", וכשפרעה השיב לו "למחר", הבטיח משה: "ויאמר כדברך" (לעיל פס"ה); חיש משה כי הקצת קץ המפה אינה פרצון ה', ולכן הצרף לצעל בתזקה אל ה' כדי שיתקומו דברי הבטחתו. וכן פרשה התורה: "ויצא משה... על דבר הצפרדעים" - על שדבר מדעתו במכת צפרדע.

ב. עוד הסביר רבנו עובדיה ספורנו: בפסוק הקודם מבאר שטשה סיג את בקשתו שרץ הצפרדעים שהזיקו למצרים

בזכות התפלה הועילה זכות אבות

"וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל... ונאזכר את ברית" (ו ה)

יש להבין: מה הוסיפה שמיעת 'נאקת בני ישראל', אם זה מכבר נזכרה ברית אבות שינאלו?

באר רבי יוסף פוד ראש רבני סלוניק:

במסכת סנהדרין (קד א) קבעו חכמים: "ברא מזכי אבא, אבא לא מזככי ברא", כלומר, הבן יכול לזכות את אביו הרשע בדין שמים, ואילו האב הצדיק אינו יכול לזכות את בנו אם רשע הוא. על הגמרא הנ"ל העיר החיד"א (מדבר קמ"א לז) שפאשר הבן התפלל ושב בתשובה יכול אביו להצילו, ולאור דבריו נבין את שאמר הקדוש ברוך הוא למשה:

אלמלא 'שמעתי את נאקת בני ישראל' לא היתה ברית האבות מונה עליהם, שכן 'אבא לא מזככי ברא', ורק אחר ששמעתיה אזי: 'ונאזכר את ברית' והושעתם.

פתי אבות עמי קסה

סבת הגהתה הכוס ב'והיא שעמדה'

"והוצאתי אתכם... והוצאתי אתכם... וגאלתי אתכם... ולקחתי אתכם..." (ו-י)

אמר רבנו מאיר שמחה הפחו מדוינסק:

הסבה שתקנו לנו חכמים לשתות בליל הסדר ארבע כוסות יין כנגד ארבע לשונות הגאולה, היא מושם שזכינו לצאת ממצרים בזכות התבדלותנו מהמצרים: שכן סמל התבדלות ישראל מן העמים הוא היין, שהרי אסור 'יין וסר' נחמן כדי להרחיקנו מהם.

תוספת נאה לדברים הביא רבי משה שיינרמן בשם זקנו רבי פרץ שיינרמן, כי מסבה זו נוהגים אנו להגביה את הכוס בשעת אמירת 'והיא שעמדה', להראות לכל המסבים כי היין שבכוס שמסמל את התחזקותנו מהמצרים, הוא שעמד לאבותינו ולנו להנציל מהמצרים ומקל הקמים עלינו.

משך חכמה; באר משה'

'תרת קלי לא משתמע'

"הו בני ישראל לא שמעו אלי ואף ישמעני פרעה" (ו יב)

רבים תמהו: וכי מה קל וחומר הוא זה, הלא הסבה שבני ישראל לא שמעו לדברי משה היא: 'מקצר רוח ומבגדה קשה' (לעיל פס"ט), ומנן שאף פרעה לא ישמע לדבריו?

באר רבי שאול רבה של אמסטרדם:

חכמינו זכרונם לברכה אמרו (מילתא פ"א פ"ג), כי כיון שכבד פה היה, הצרף משה להעזר באהרו כדי להביא את עבר ה' לישראל, 'והיה הדבור יוצא מביניהם כאלו שניהם מדברים', והנה, כלל דוע הוא (ר"ה כו א) כי 'תרת קלי... לא משתמע', ועל פו שני אנשים הקוראים יחדו אינם יכולים להוציא אחרים ידי חובה, מלבד בקריאת הלל ובקריאת מגלה, שאפלו עשה הקוראים יחדו מוציאים את הרבים ידי חובתם, שמתוך הביבות הדברים נותנים הצבור את הדעת לשמעם.

וכך טען משה לפני ה': אם בני ישראל שבטורת הגאולה חביבה עליהם לא הקשיבו לדברי השמעים פשני קולות, פרעה

מרון ראש הישיבה, רבנו אהרן יהודה לייב שטיינמן זי"ע, אשר עתה מלאו שלוששים להסתלקותו, הקפיד בכל בקר לברך את ברכות השחר בפני מןרבי שיהיו עונים אחריו אמן. נמשיך אף אנו במורשת קדשו ויעמד הדבר לעלוי נשמתו. ברכות השחר. בקול! בכונה! בהברותא!

כלביא יקום ובאר"י יהנשא

תענה אמונים

מבט על סדר התפלה

קריאת שמע - פרשת 'אהבת' (ה)

ישננתם לבניד בעבוד האב

מפך שפתה התורה את מצות 'ישננתם לבניד' בין מצות 'והיו הדברים... על לבכה' למצות 'וזברת בם'... למדו המפרשים כי השנון לבנים הוא חלק ממצות תלמוד תורה של האב. ובאר, כי בא הכתוב ללמדנו כי בנך שהבנים רואים את האב לומד בעצמו כראוי, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך' וגו', למדים הם ממנו דגמה אישית וממילא מתקיימת על ידו מצות 'ישננתם לבניד' (מכתב סופר דרוש כ"ו).

לעניננו: הכל רוצים להעמיד תלמידים בני תורה, אולם תנאי ראשון לכך הוא שהרב ישמש דגמה אישית; אם דברי התורה ימלא את לבבם, עד שיעברו הדברים אל לב תלמידיהם, יקל עליהם לקיים: ישננתם לבניד (דברי אפרים) (לר"א סנדרוביץ), ואתחנן).

וכך היה המעשה אצל הרב הקדוש מהר"ם מעלזא; פעם בא אליו חסיד והתלונן כי אינו מצליח בחנוך בניו. אמר לו הרבי: 'דע, כי הקדוש ברוך הוא אינו בא בטרוניא עם בריותיו. אלמלא היה מסוגל כל אדם לקיים מצות 'ישננתם לבניד', לא היתה היא ונתכת בתורה. המשיך הרבי ושא: 'אמר נא: האם קובע אתה עמים בתורה בכל יום?', כאשר נבדח החסיד והתחמק מלהשיב, אמר לו הרבי בנימת תוכחה: 'אם לך אין חשק ללמד, כיצד תרצה שינסה החשק בבניך?!' (שו"ת 'צור יעקב' ח"ב, פתחת בן המחר).

ברך מזכה אבא

מעשה היה בתקופת מלחמת רוסיה-יפן: הפינים השליכו פצצות קטלניות לעבר מחנה הרוסים, ובטרם התפוצצו תפס אותן חיל יהודי בדין, השליכו לנהר והציל את המחנה כולו מאבדון. זמן מה לאחר מכן הובא אבינו חתן חיל לפני שופט שאמור היה לחרץ דינו לענש קשה באשמת פגיעה בביטחון המולדת. מששמע השופט את שמו, התענגו יוש קשר בינו לבין אותו חיל גבור. 'בני הוא', השיב האב, והשופט פטרו מן מענש, יש קשר שהוא מטיעם: 'אם הבן הוכיח נאמנות כה מספיקה והולכות, אות הוא כי אביו תוכן לך, ובנדון אין ממש בהאשמות נגדו'. כשמע על כך המשגיח רבי אליהו לופיאן אמר: 'מאין נוכל ללמד עד כמה חשוב שישמיע ונחמץ שבנינו! לכו בדרך התורה והמצוות, שכן בעמדתו לפני בית דין של מעלה, תוכיח עצם העבודה שבנינו אוצרים בדרך התורה באמנות מחולת, כי גם אנו היינו במעלה זו, ואף אם שינו - ימחל לנו' (לב אליהו חי"א עמ' רצה).

אל תקרי ישננתם אלא ישלשתם

בגמרא (קדושין ל א) דרשו חכמים: 'אל תקרי ישננתם' אלא 'ישלשתם'... בדרך רמז בארו על גמרא זאת, כי קימים שלושה תנאים הכרחיים לקיום מצות 'ישננתם לבניד' בהלכתה:

- א. להיות שלם בתורה בעצמו, כך יוכל להשפיע על בניו.
ב. לא להרפות מלהרעיו על הבנים תורה ומוסר כדי שילמדו ללכת בדרך ישרה.
ג. להכניס לבית חנוך טוב, שיש בו מלמד טוב וירא שמים ולדאג שיהיה בחברת תלמידים הגונים שישיפויע עליהם לטובה (חסד לאברהם - שער אבות ובנים, נדפס בתוך שו"ת 'חלק לו').

וכך דרש רבה של ירושלים רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל: אמרו חכמים (ברכות ז' א): 'כל הקורא קריאת שמע בלא תפילין כאלו מעיד עדות שקר בעצמו', כיון שברפשות קריאת שמע פתחו: 'אקשוטם לאות על דך'. לפי זה יש לומר כי גם הקורא קריאת שמע ואינו מחנך בניו כראוי, הרי הוא מעיד עדות שקר בעצמו. שכן גם מצוה זו היתה כפולשת קריאת שמע... 'מרא ארעא דישראל' ח"ג עמ' קחל).

והיה הרבי בעל 'ישועות משה' מוידוץ אומר: 'ישננתם לבניד' וזברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשבתך ובקומך' - אל תסתמך בלמוד דברי התורה בלבד, אלא שנו אותם לקריאת שמע פתחו: 'אקשוטם לאות על דך'. אלא שכן הביט, הלכות והליכות, 'ובלכתך בדרך' - בשמירת העינים, 'ובשבתך ובקומך' - שיהגלו את מיינים ממיד על פי רצון ה' (תפרד 'ענינים ממדים' קלג).

שיהיו דברי תורה מחזירים בפיך

עוד דרשו בגמרא (קדושין ל א): 'ישננתם' - שיהיו דברי תורה מחזירים בפיך; שאם ישאל לך אדם דבר - אל תגמגמו ותאמר לו, אלא אמר לו מיד'.

כבר האינו זכרו! בפרושו ל'פסוק זה, כי 'ישננתם' הוא מלשון השקפה ההופכת את הספין למשננת. כפי שדרך ההשקפה היא בהעברת הספין על המשקחות הלוך ושוב, כך דברי התורה, באמצעות שחזור האדם שוב ושוב על דברי התורה, ממייל געשה חסד חסד וישנון.

עוד באור, כי המספיק ללמד באופן שיהיו דברי תורה מחזירים בפיו, זוכה לחדש חדושים לאמתה של תורה, ומתוך כך יתחדשו מליה בני מדרשא, וכך גם 'בלכתך בדרך' - כל הארץ, ימשיך לקיים מצות תלמוד תורה לשאמרו שמועות בשמו (אמרי יצחק לר"מ הפהו).

מעשה אמונים

ספור שבועי על אמן ותפלה

ג' פי אס' של תפלה

היעד, כשפיו ממלמל תפלה נרגשת שסיפיק להגיע בזמן.

השעה היתה עשר דקות לארבע. סוף סוף עמד הרב בפניו לשידה התעופה. עדין היה הרב פ. זקוף לרחמי שמים מרבים כדי שסיפיק לסים במהירות עם ההליכים הפרוכים במסירת הרב. מחברת ההשקפה היה עליו לעלות על רכבת השרות הפנימית שתובילו אל הטרמינל, מרחק נסיעה של כעשר דקות.

"פנה ימינה ומיד אחר כך שמאלה", הורה לו המכשיר, והוא פנה בצנינות, ימינה ואחר כך שמאלה. אלא שאז נהרד לשמע את המכשיר מכריז בקול מונוטוני: 'חשוב מסלול מחדש'...

לבו דפק בפראות. 'דך לא זה', הרהר בעגמה.

הוא נסה להסתובב, אלא שצפורות עציניות של רכב געמד מאחוריו גרמו לו להירד אפשותו זה מהפרק. בחצר ברה החליט לזהר בעקבות הנראותיו של גלם הגי' פי אס'. לאחר שבע דקות תמימות של נסיעה הוא הגיע אל אותו מקום שבו עמד קדם. הפעם, נעצר לכמה רגעים, נשם ושימה עמקה, ונסע באיטיות לפי הנראות המכשיר. פנה ימינה, אחר כך שמאלה, ו... שוב: 'חשוב מסלול מחדש'...

לא יתכן מה ארע למכשיר! הרב פ. לא בזבז זמן, ודהר שוב את הדרך. בפעם זאת, הפעם השלישית הוא נסה להנהר עוד יותר, אלא שגם הפעם פספס.

השעה היתה ארבע ועשרים ותשם. הלחץ היה אים ונורא. הוא נרעד מעצם הרעיון להחמיץ את הטיסה. מחשבות קשות החלו להתרוצץ במוחו: מה יעשו בני ביתו בשבת בלעדיו? ומה יעשה הוא בעצמו??

הוא עצר בצד הדרך, ככה את המכשיר הסוחר, השעין את ראשו על הנהג ופוצץ בכי מר מעמקו נשמתו: 'אא, רבוננו של עולם! אלי תקה אחרת ממלעדך', ועק, 'דך אמה יכול להושיעני שלא אאחר לטיסה. אא, עזר ליי'.

קדמתי חלפו עליו בתפלה ריזית בכי ודמעות, כמזה לא תה עמודו. כעבר שתי דקות הוא ננער ממקומו וכמו מאליו החל לנסע. דקה לאחר מכן הוא עמד בפתח בנין חברת ההשקרה שבשדה התעופה קנדי. שני גויים בעלי מבט אטום קדמוהו. לא נכר היה כי הלחץ שבו הוא נחון משפיע עליהם במידה. הם עינו באטיות במסמכים. השעה היתה כבר ארבע וארבעים דקות, והוא התחנן לבניהם באנגלית רצוצה: "יש לי טיסה בקומה וחצי, אני מקרח להספיק אותה".

הדברים לא גירו רשם מיוחד על הלבדים שלפניו, והוא החל להשלים בנצב עם הפסד הטיסה. אלא שלפתע מהבית הסמוך יצא במהירות המנהל, גוי כמותם, ונער בעובדיו באנגלית כנדה בסונו מאים. הרב פ. לא הבין לחלוטין מה נאמר בשיחה הצברה, אך מיד בתם דברי המנהל, העמסו מוזותיו חזרה על הרב שבו הגיע. אחד העובדים הורה לו לשבת במושב שלצד הנהג כשהוא עצמו אווז בהנהג, ובטרם הספיק הרב פ. לפצות את פיו, החל הלה לזהר במהירות שלא היתה מבישת נהג מרוצים ותיק. במהירות שיה גמא את הפרקחים העצומים של מערך הכבישים הפנימי במל התעופה הענק; הוא נסע לאור רמזורים אדמים ועקף מכוניות כפראות.

בשעה שלוש עשרה דקות לחמט עמד הרב פ. בפתח הטרמינל שממנו אמורה לצאת טיסתו בעוד כארבעים דקות לשמוזותיו לצדו. יצג של חברת אל-על כבר המתין לו שם בחסר סבלנות. הוא היה הנוסע האחרון במטוס. דקה אחת נוספת והמטוס היה נוסע בלעדיו.

הנציג סיע בדין לעבר את בדיקות הבשחון במהירות, ובשעה חמט ועשרים נכנס למטוס. רק אז הרשה לעצמו לנשם לרוחה ולהתפעם מגדל הנס שארע לו. ג' פי אס' רוחני הובילו הנה - הוא היה בטוח בכך. הנה כי כן, כשקלו כל הקצים באה התפלה והצילה אותו.

מפי בעל המעשה

וכאשר תקום מן הספר, תחפש באשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקימו. (אגרת רמב"ם)